

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ І НАДІЙНІСТЬ ЕНЕРГЕТИКИ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ

Газова лихоманка черговий раз трясє Україну. Хронічна залежність економіки, соціальної сфери, енергетики України від експорту газу ще й досі залишилася, й допоки вона існуватиме, доти матимемо надійну систему виробництва теплової та електричної енергії як на поточний, так і на перс пек-тивний періоди. Українська енергетика вразлива і в зв'язку з відсутністю власного виробництва деяких видів енергетичного обладнання для ТЕС і АЕС (енергетичні котли для ТЕС, реактори і ТВЕЛ»и для АЕС і т. п.) і бурхливо реагує на ці та інші зовнішні чинники. Чому так сталося, і як їх мінімізувати, і як не повторити тих помилок, які робилися раніше? Згадаймо.

Після Другої світової війни в Україні було побудовано близько 720 малих гідроелектростанцій. Проте з розвитком теплової енергетики наприкінці 60-х років майже усі вони були закриті – так би мовити, через економічну «недоцільність». Хоч і на той час собівартість електроенергії, виробленої на ГЕС, була все одно нижчою, ніж на ТЕС (незважаючи, що вугілля для ТЕС відпускалося по так званих внутрішніх цінах, які були нижче реальної вартості).

Дія закону вартості насправді тоді підмінялася так званою плановістю. В останній, загалом, немає нічого поганого, але тільки у разі, коли вона не стає альтернативою іншим об'єктивним законам економіки. Тож реальна ціна енергії, що вироблялася ТЕС, була ще вищою. Але кого це тоді цікавило? Мала гідроенергетика була знищена, це навіть не велика помилка, а злочин, який завдав Україні значної шкоди.

Сьогодні робляться героїчні зусилля, аби її відродити. Проте поновити роботу всіх семисот двадцяти ГЕС зараз украй складно, бо більшість із них напівзруйнована або цілком зруйнована та давно розкрадена, до того ж заплутаними є пи тання власності землі, будівель, гребель, тощо.

Абсолютизація директив радянської доби призвела до того, що слідом за ГЕС на другий план відійшли й теплові електростанції. Їх «поховали» з розвитком атомної енергетики. А разом – почався занепад і вугледобувної промисловості України. У неї майже перестали вкладати кошти. У результаті маємо високу собівартість вугілля, застаріле обладнання та незадовільну техніку безпеки, через що гинуть гірники.

Уже в період розвитку атомної енергетики на Львівщині було розпочато будівництво трьох маневрених енергоблоків по 225 МВт на Добротвірській ТЕС. З трьох блоків один фактично був збудований,

але не введений в експлуатацію. А ще – розпочато було будівництво Львівської ТЕЦ-2 на вугіллі. Тут ввели лише два водогрійні котли по 100 Гкал/год кожний. Будувалися енергоблоки на вугіллі і в інших регіонах України. Але по суті подальший розвиток ТЕС і шахт України був призупинений.

Про альтернативну енергетику упродовж останніх десятиріч у нас лише багато говорили, але мало що робили. Хоча у всьому світі її розвиток іде своєю чергою.

На великі потужності від альтернативних джерел нині у нас ще годі сподіватись, однак нехтувати ними не треба. Є змога використовувати сонячну чи вітрову енергію – треба це робити, є сенс встановити установки для отримання біогазів – теж треба. Але тільки не абсолютизувати альтернативну енергетику, як це іноді роблять окремі автори. Бо, кинувши великі кошти у неї, не покриємо баланс потреби у електроенергії та теплі.

Усе потрібно розвивати у комплексі, бо і вітер, і сонце і повною мірою вода не можуть гарантувати постійний приток енергії. Покриття ж потреб в енергії України нині, і на найближчі 10-15 років, – це все ж лежатиме на плечах великої енергетики (атомна, теплова, тощо). На неї припадає зараз до 80- 90 % в загальній кількості виробництва енергії. Ось про цю енергетику теж треба дбати, домагаючись максимальної її ефективності з одночасним посиленням безпеки і максимальним зниженням шкоди природі.

Зараз багато хто говорить речі, що навіть слухати страшно. Мовляв, період великої енергетики закінчився. І таке лунає з високих трибун із уст людей, які мають високі наукові знання і посідають високі посади!

Абсолютизація того чи іншого напрямку розвитку енергетики України недопустима. Ми нарешті повинні зробити з цього належні висновки. І зрозуміти, що лише комплексний підхід до розвитку генеруючих джерел може дати надійний і ефективний результат.

Енергетика держави має розвиватися перш за все на власній ресурсній базі.

Україна має власне вугілля на кілька сотень років. То чому ми не розвивали енергетику на ньому, як це роблять у Німеччині, Польщі, США, інших країнах? Натомість розвивали енергетику на газі, якого Україна має лише 20 % теперішнього споживання.

Тому мусить розвиватись вугільна промисловість, теплові і атомні електростанції при дотриманні всіх міжнародних стандартів щодо безпеки і надійності їх роботи.

Гідроенергетичний потенціал малих рік Західної України (Дністер, Тиса, Черемош, Прут та інші річки) становить дві третини від усього у державі. А що збудовано там за весь радянський і український період? Снятинська ГЕС на 1 МВт та Терембле-Ріцька – на 21 МВт. І майже все. Хоч для ГЕС непотрібні ані газ, ані ядерне паливо. До того ця енергетика чиста, а самі станції можна так запроєктувати, щоб вони виконували роль акумулюючих споруд у період повеней.

Енергетика – як армія. Не «годуватимемо» свою – «годуватимемо» чужу, і вона вимагатиме щораз більше. Крім того, разом із розвитком енергетики треба мати ще і програму енергозбереження. А точніше – енергоощадності. Ми нині спалюємо газу на одиницю виробленої продукції у 3-5 разів більше, ніж за кордоном – залежно від галузі промисловості. Це національна біда. Чому так сталося? Бо мали «пільговий» газ від Росії. І не замислювалися навіть над парадоксом: чому він у нас дешевший, аніж у самій Росії. Хіба штучно занижені ціни не ведуть до марнотратства? Так само і з цінами на тепло, електроенергію. Тож розвиток енергетики у напрямку енергозбереження – це великий і перспективний резерв.

Наведені вище пропозиції знайшли відображення у схваленій Кабінетом Міністрів України (розпорядженням №145 від 15.03.2006 р.) «Енергетичній стратегії України на період до 2030 р.»

Проте, пройшло вже чотири роки, але ні попередні, ні теперішній Уряди майже нічого не зробили для виконання щодо чи не найголовнішого розділу стратегії, а саме, розділу 16.1 «Реалізація енергетичної стратегії».

А цей розділ передбачав розроблення основних програм та заходів (планів) за галузевими напрямками, що є необхідною умовою реалізації цілісності завдань стратегії. До речі, в контексті нашої статті серед цих програм є такі, як:

«Енергозбереження, «Розвиток теплових електростанцій», «Розвиток гідроенергетики», «Підвищення безпеки роботи АЕС», «Розвиток уранового і цирконієвого виробництва», «Розвиток вугільних шахт», «Використання низькосортного і бурого вугілля на ТЕС», «Науково-технічне забезпечення ПЕК», «Розвиток нетрадиційних і поновлювальних джерел енергії», тощо.

Зазначені програми (заходи) мають розроблятися до 2015–2020 рр.. В них повинен забезпечуватися високий ступінь деталізації з доведенням до проєктів

конкретних об'єктів і технологій, визначатись обсяги і можливі джерела фінансування заходів, економічності підприємств ПЕК.

Далі, Кабмін мав визначити порядок внесення коректив у намічені стратегією показники розвитку ПЕК.

Зокрема, такі корективи напевно будуть необхідні після розроблення галузевих програм і заходів.

Передбачалось, що буде створена система постійного моніторингу і планування розвитку ПЕК.

Проте, на сьогодні нема системного підходу до розроблення програм, не визначені інституції, які могли б їх виконувати, немає ясності з фінансуванням цих та інших робіт, ніхто не відслідковує, як плануються (не будемо говорити про те як виконуються), передбачені «Планом заходів із реалізації стратегії до 2010 р. «Не визначені відповідальні організації за здійснення моніторингу і корегування показників ПЕК.

На жаль, деякі громадські організації, наукові установи і окремі фахівці зосереджують, в основному, увагу на те що «не так» в стратегії (не ті прирости ВВП, мала доля поновлювальних джерел, не написано скільки буде будуватись ТЕС, мало передбачено коштів, не названі банки, які дадуть інвестиції і т.д. і т.п.)

Але більшість з них не читали або не уважно не уважно читали дві останні сторінки стратегії, де, між іншим, записано: **«з урахуванням реальної динаміки розвитку економіки країни, зокрема показників приросту ВВП, цінових тенденцій на світових ринках паливних ресурсів і відповідного корегування запланованих приростів енергоспоживання та зміни інших показників економічного розвитку в прогнозованих періодах, а також за умови максимального використання економічно доцільного потенціалу поновлювальних джерел енергії та науково-технічних досягнень ймовірна ситуація, яка може суттєво знизити передбачені стратегією обсяги виробництва електроенергії..»**

І, відповідно, будівництво ТЕС і АЕС з належною корекцією фінансових, екологічних, фізичних показників розвитку. Тому не стільки на пошуках помилок в тих чи інших розділах стратегії, а на вимогах до влади виконувати підписані нею ж розпорядження в частині шляхів реалізації стратегії мали б бути спрямовані зусилля громадськості і науки і вже в процесі реалізації стратегії, зокрема, при розробленні програми виправляти допущені в ній неточності, прорахунки, тощо.

© Буцьо З. Ю., 2011

© Пилип'юк Р. В., 2011

© Колосовський В. М., 2011

© Колосовський Д. В., 2011

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2011 р.